

KERTINĖ PARAŠTĖ

Susitikimas su Lapkričio naktų poetu

A.a. Henrikas Nagys

Šį rašinėį pradėsiu Edgar Allan Poe garbaus eilėraščio „Annabel Lee“ pirmu sakiniu (Alfonso Nykos-Niliūno vertimas): „Tai buvo prieš daugelį metų, seniai, / Karalijoj pajūrio šaly“.

Iš tiesų tai buvo ne karalijoj, bet Antro pasaulinio karo priekoln Vokietijoj, Šiaurės jūros pakrantėje. Ten 1949 metais i ateitį viltingai žvelgė pasakiškas miestas Bremen'as. Jo priemiesčio Grohn talposje kareivinėse buvo įrengtas išeivių debarkacijos centras – jūdrys prietilts būsimai kelionei kariniu transporto laivu į išsvajotą Amerikos žemyną.

Gerai pažinojau šio garnizono šurmuli, nes tarnavau Tarpautinės pabėgėlių organizacijos (IRO) išeivių įkurdinimo (resettlement) įstaigoje. Mūsų skyrius, tarp kitko, susidurdavo ir su bylomis asmenų, kurie dėl kai kurių priežasčių vis negaudavo galutinio leidimo emigruoti. Tokių bylų susidarė nemažai, kadangi kvailų, kerštingų, kartais net absurdiškų priekabių neštigo. Pavyzdžiui, pabėgėlis smuikininkas, karo pabaigoj griežes Vienos radiofone, buvo kaltinamas pasinaudojęs nacių malonėmis.

Rašiau anuo metu pusiau rimtą, pusiau sąmojingą dienoraštį. Man visad rūpėjo poetų, kuriuos anksčiau pažinojau ar jų kūrinius skaitiau, atvykimas į Grohn'ą.

Buvo spalio mėnuo. Mėgdavau spalį vadinti „lonesome October“,

nusižiūrėjęs į Poe eilėraštį „Ulalume“, pilną dainingos mistikos. Ir štai spalio dienomis patikė trumpai pabendrauti su Henriku Nagiu, atvykusiu į Grohn'ą laukti transporto į Kanadą. Tuomet labai man patiko jo „Lapkričio naktų“ poezija. Rašiau:

„Einu ir matau – Henrikas Nagys! Romantiškas jaunuolis, išaugęs į tikrą vyrą, kuriam, rodos, nieko netrūksta. Raiškiais veido bruožais primena gražų tvirtą žirgą. Galvos plaukų užtekę keliems. Tik atrodo, turi jis mažokas, prie nosies prisiglaudusias akis, ir tūlas žmogus, nepažįstantis Henriko, pamanyti, kad jo akys yra uždarnos pasauliui. Iš tiesų yra kitaip: pro šiuos akių plyšelius Henrikas mato mūsų didelį pasaulį. Man jis išitarė: „Žemės vaizdą gauna mane tiesiog žirgą. Be to, ir „Sapnas“ – tas baisusis klaidžiojimo nežinomybės fenomenas – yra apėmęs Henriką. Jaučia, lyg visa tai, ką jis yra pergyvenęs nuo Kauno laikų iki šios dienos, glūdi tik sapne. Tartum nieko nebuvo konkrečiai veikta ir padaryta, o tik sapnuota. Kiti žmonės tikroviškai gyvena, skursta, kenčia ar džiaugiasi, o tu esi pasmerktas tik sapnuoti – gal savo likimą, gal esminius žemės pavelsius, o gal tik neprasmingą tuštumą“.

Taip tada rašiau. Maždaug taip kalbėjo Henrikas. Klausiausi atidžiai. Mes buvome susirinkę Aldonos Valeišaitės kambaryje,

Kazys Bizauskas: jo laikai ir mūsų

VACLOVAS KLEIZA

Nemanau, kad praeties idealizavimas yra tik vien lietuviams priklausanti ypatinga savybė, nes tą galime pastebėti ir kitose pasaulio tautose. Tačiau per paskutinius 50 metų tas stipriai jautėsi mūsų tarpe. Ir su pagrindu, nes, apleidę Lietuvą, ją taip suidealizavome, jog kartais dabar net pradėdi abejoti, ar iš viso tokia ideali Lietuva egzistavo. Nors ir šiandien dar kalbame apie praetį su didele nostalgija, ypačiai ją lyginant su dabartine realybe, tačiau jau po truputi pradėdame pripažinti, kad ne viskas buvo taip gera ir gražu pirmajame nepriklausomybės laikotarpyje, kaip kartais yra bandoma vaizduoti. Toje melsvoje padangėje pamatome ir vieną kitą tamsesnį debesėlį, pamatome, kad tarp praeties ir dabarties skirtumai kartais yra mažesni ir pradėdam surasti daug panašumų tuose įvykiuose, kuriuos išgyveno ir išgyvena tiek į pirmą, tiek į antrą nepriklausomybės laikotarpį – žengusi Lietuvos valstybė. Pavyzdžiui, ne kartą tenka išgirsti priekaištus dėl Lietuvos vyriausybės nepastovumo per paskutinius šešerius metus, nes jau turėjome šešias vyriausybes, tačiau tuo pačiu metu pamirštame, kad tarp 1918-24 metų Lietuva turėjo net 10 vyriausybų. Ir tuos skirtumus bei panašumus ryškiai pajuntame dr. Prano Zundės parašytos Kazio Bizausko biografijos puslapyje.

* Paskaita, skaityta per Ateitininkų studijų dienas „Dainavoje“, Manchester, Michigan, šių metų rugpjūčio 31 dieną. Vaclovas Kleiza yra Lietuvos generalinis konsulas Čikagoje.

kiek menu, bene jaučiausiame stovyklos būste. Ji gyveno su savo tėvu. Prisimindamas jos išmintį studijuojant filosofiją Vytauto Didžiojo universitete Kaune ir karjerą modernaus šokio mene, mintyse vadinau ją „filosofuojančia šokėja“. Taikliai, grakščiai argumentuodavo pokalbyje.

Vel dienoraštis: „Henrikas atsivežė daug naujų eilėraščių. Mielai mums paskaitė. Melodingas pasakojimas, pagrįstas tvirta epine forma, įtraukia klausytoją į vaizdų pasaulį. Skaitė jis apie gyvenimą ir mirtį, vaizdais stengdamasis įminti jų esmę“.

Tada Henrikas pasiūlė surengti literatūros vakarą. Ragino ir mane prisidėti. Gyniausi, jog nieko gero neturiu. Jis paėmė ir rankas mano keliolika eilėraščių. Vartė, skaitė. Tarp jų ir Saarbruecken'o liejykloje (kur anksčiau gyvenau ir dirbau) rašytą lyg ir sonetą „Duobė“. Ten

piuose. Šį pokalbį norėčiau daugiau mažiau riboti Kazio Bizausko diplomatinė veikla Jungtinėse Amerikos Valstybėse, kur jisai buvo Lietuvos nepaprastasis pasiuntinys ir igaliotasis ministras nuo 1924 m. birželio 4 d. iki 1927 m. rugpjūčio 31 d.

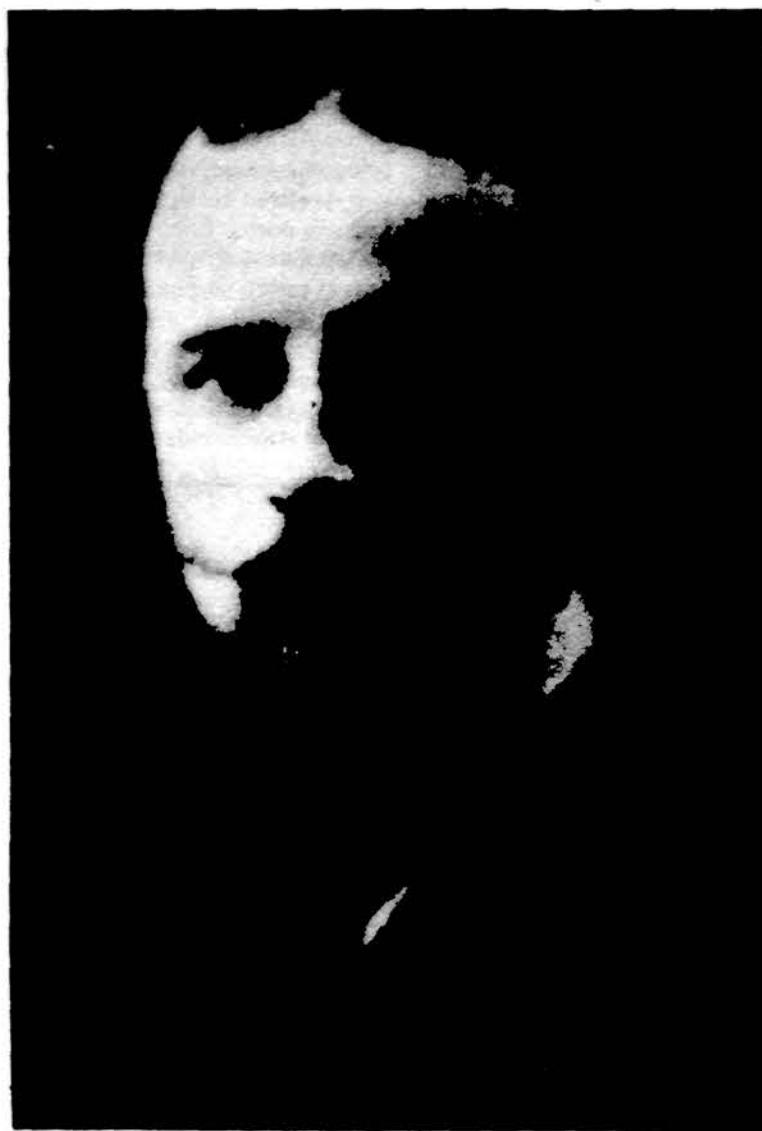
Pirmaisiai trumpai žvilgtelėkime į Lietuvos – JAV santykius po pirmojo ir po antrojo nepriklausomybės paskelbimo, kur išryškėja kai kurie panašumai. Po 1918 m. vasario 16 d. akto Lietuvą pirmoji iš didžiųjų valstybių pripažino Vokietija – 1918 m. kovo 23 dieną. 1919 m. rugsėjo 25 d. Anglija Lietuvą pripažino tik de facto, o Rusija 1920 m. liepos 2 d. Jau 1918 m. balandžio 26 d. Amerikos Lietuvių Taryba kreipėsi į Valstybės Departamentą, prašydama pripažinti Lietuvos nepriklausomybę. Atsakymo nebuvo, nes JAV galvojo, kad vokiečiai tebuvo stiprūs, o Lietuvos nepriklausomybė dar gyvavo tik popieriuje. Be to, i Lietuvos Krašto Tarybą buvo žiūrėta kaip provokišką. O JAV nenorėjo skaldyti Rusijos imperijos ir laikėsi Rusijos nedalomumo politikos, Lietuvą laikydama Rusijos dalimi, tuo labiau, kad Lietuvoje žiūrėjo didelę vokiečių įtaką.

Kiek JAV tuo metu ir dar vėliau pataikavo Rusijai, parodo šis mažas incidentas, kai Kazys Bizauskas 1924 m. rugpjūčio 6 d. iškė savo kredencialus prezidentui Calvin Coolidge. Pagal įprastą diplomatinę praktiką, išteikiančio kalbos tekstas turėjo būti iš anksto pateiktas Valstybės Departamentui. Kazio Bizausko kalboje jiems buvo neprisimintas šis sakiny: „JAV vi-

suomet buvo daugiam mūsų tautiečių antroji tėvynė, ypač tais laikais, kuomet Lietuva buvo svetimuju pavergta“. Kazys Bizauskas ji turėjo pakeisti i: „JAV visuomet buvo antroji tėviškė daugeliui mano tautiečių“. Tai gi, kaip pastebėjo Amerikos lietuvių tautininkų veikėjas Matas Vinikas, patys amerikiečiai lietuvių taryboms davė suprasti, kad JAV palankumas bus pasiektas tik tuomet, kai lietuvių tauta atsikratys visos vokiečių įtakos, stovį kovą su jais ir pakeis tuometinę Lietuvos provokišką tarybą nauja, sąjungininkams palankia. Juozas Skirius savo knygoje Lietuvos užtatantės diplomacija 1918-29 metais rašo: „Lietuvos pripažinimo Jungtinėse Valstybėse koncepcija glaudžiai siejosi su padėtinu Tarybų Rusijoje, tarptautine Vašingtono konferencija, Lietuvos–Lenkijos santykiais, didžiųjų Europos valstybių dėsniu išsitariti juridiniu Lietuvos pripažinimo klausimu“.

Tik susidarius palankiai tarptautinei situacijai, kai 1922 m. birželio 30 d. ambasadorių konferencija nutarė pripažinti Lietuvą de jure ir tuo pačiu sukėlė nuostabą šiame krašte, JAV vyriausybė nebegalėjo ilgiau atidėti Pabaltijo reikalus ir 1922 m. liepos 28 d. „pripažino Estijos, Latvijos ir Lietuvos vyriausybes“. Tenka atkreipti dėmesį i tą faktą, nes savo deklaracijoje JAV neužsimena apie Pabaltijo valstybių nepriklausomybę, ju tiesioginio valstybingumo pripažinimą.

Idomu ir tai, kad kai 1922 m. lapkričio 10 d. Vatikanas pripažino Lietuvą, kuomet Lietuva atstovavo ten buvo Kazys Bizauskas, Vatikano valstybės sekretorius rašė: „Turū malonia pareiğą jums pranešti, kad šv. Sostas yra laimingas pripažinti de jure Lietuvos vyriausybę“.

Kazys Bizauskas (1893-1941)

Argi nepanašiai elgėsi JAV ir 1990 metais, kai kovo 10 d. Lietuva paskelbė savo nepriklausomybę? Ar ne ir tada Lietuvos nepriklausomybės pripažinimui kelią pastojio artima prezidento George Bush – premjero Gorbačiovo draugystė bei noras išlaikyti i toliau Sovietų Sąjungai nedaloma, tik suteikiant teisių pavergtom respublikoms? Istorija kartojasi ir tik kitų pasaulio valstybių palankumas Lietuvai bei Maskvos pučas priverė šį kartą JAV jau pripažinti pilną mūsų valstybingumą, o ne vien tik vyriausybę.

Tiek apie JAV-Lietuvos santykius, siekiant nepriklausomybės pripažinimo. Platesnes išvadas apie istorinius panašumus ar skirtumus kiekvienas galime pasidaryti sau. Grįžkime prie Kazio Bizausko, jau atvykusio i Vašingtoną Lietuvos atstovo, o vėliau nepaprastojo pasiuntinio ir igalioto ministerio tituluais atstovauti jaunutei valstybei. Pareigas jis permė iš Valdemaro Čarnecko, kuris išvyko toms pačioms pareigoms i Londoną.

Pirmaisiai pažiūrėkime kaip ji priėmė Amerikos lietuviai. Atsiminkime, kad Kazys Bizauskas buvo ateitininkas, politiškai reikėsi krikščionių demokratų partijoje. Kaip dabar, taip ir anuo metu lietuviai šiame krašte buvo pasidalinę i įvairias grupes bei organizacijas. Todėl ir dėl naujo atstovo nuomonės ir nuotaikos buvo skirtingos. Lietuvių Romos Katalikų Susivienijimo i Amerikos Lietuvių Tarybos organas Garsas rašė: „Ponas Bizauskas yra vienas iš pirmųjų kovotojų už Lietuvos nepriklausomybę. Jisai yra vienas iš tų, kurie pasirašė po Lietuvos nepriklausomybės deklaracijos. Buves švietimo ministriu, atstovu prie Vatikano, siūstas su įvairiomis misijomis ir t.t. Be to, tai yra vie-

nas iš didžiųjų Lietuvos patriotų. Tik sunku suprasti, kodėl p. Bizauskas kaip ir p. Čarneckis Londonan, paskirtas ne pilnu atstovu, kuomet p. Petras Klimas, dar neturis jokio diplomatinio paskyrimo, paskirtas aukščiausio laipsnio atstovu Romon prie Kvirinalo. Tai misterija, kurios ne pats p. Galvanaukas, turbūt, nepajėgtų išaiškinti. Mums gi metasi akysna tas, kad katalikai Užsienių ministerijoje yra labai nemėgiami. Jei p. Klimas paskirtas atstovu su aukščiausiu laipsniu, tai ne dėlto, kad jis geresnes kvalifikacijas turėtų, o dėlto, kad laisvamaniis ir ištikimas Balučiams ir abelnai social-liaudininkams. Apart to, katalikai visuomet apstatomi laisvamaniis, kurie įvairias intrigas varinėja, savo šefams duobes kasa. Žodžiu sakant, katalikai iš atstovybių šalinami, o kurie ir gauna paskyrimus, tie apstatomi tokiais žmonėmis, kurie netik kad patys nieko neveikia, bet ir kitiems kliudo. Ak, tiesa, pasakėm neveikia, veikia ir dar kaip veikia, tik, deja, ne valstybei, bet partijai“.

Tuo pačiu metu, kai Garsas teigė, jog katalikai Užsienio reikalų ministerijoje yra „labai nemėgiami“, liberalų organas Vienybė skundėsi, kad ministerija ujanči „pažangiuosius“, t.y. liberalus ir kairiuosius. „Pastaraisiais metais Lietuvos vyriausybės politika užsieniuose buvo nukreipta i 'pravalymą' atstovybių nuo pažangusių žmonių ir jų vieton sukraustymą 'tikrų katalikų'. Ypatingai tas buvo daroma su dideliais valstybėmis, kaip Anglija ir Amerika. Taip iš Anglijos tampa ištraukiamas Naruševičius, iš Amerikos dar pirmiaus ištraukta Vileišis, po tam 'valyta' iš tikros širdies vieni nepriklausantys klerikali srovi. Išvyta atstovybės darbuotojai Rimkus, Narvydas, Kripaitis, Spranaitis, dabar jau ketinama išskelti paskutinius, būtent p. Vinikas. Tokiu būdu Amerikoje nei atstovybėje nei konsulate New Yorke nebėra pažangiųjų žmonių vietimo“.

Kazio Bizausko atvykimo išvakarėse ta pati Vienybė savo vedamajame rašo: „Svarbiausias vienok momentas naujam atstovui yra tame, kad jisai atvyksta tokios suirutės periode, kokios atstovui nei vienas kitų šalių atstovas čionai atvažiudamas to neradašo. Vyriausūmą mūsų gyvenimo suirutės kėlėjai yra kaip tik p. Bizausko abazo žmonės. Kaip jisai orientuojasi jų tarpe, kaip jisai sugebės juos pamokinti valstybingumo, kokių priemonių jisai imsis kad mūsų klerikalus atvesti i protą? Tai laikas parodytis. Mes, Amerikos pažangieji lietuviai, savo patriotingo ir valstybingo nusistatymo nemainysim. Mūsų obalsis buvo ir tebėra: „Viskas Lietuvai, o Lietuva mums“. Mes galėsime mūsų naują atstovą ir sutikti, ir priimti, ir tinkamai pasveikinti. — Nes mes neturime iš anksto nusistatę būti nedraugingais mūsų tėvynės atstovui. Bet tolimesnė kooperacija jojo darbuotei prigulės pačiam naujam atstovui iš amerikiečių laimėti. Jisai negali tikėtis čionai rasiąs spiečius bitelių, kurios ant pirmutinio žodžio sulėks, kaip prie korio su me-

(Nukelta i 4 psl.)

Šiame numeryje:

Henriko Nagio atminimui • Lietuvos diplomacija anuomet ir dabar • Poetinis Druskininkų ruduo • Sveikiname radijo valandėlės vedėją Salomėją Šmaizienę • Los Angeles Dramos sambūrio spektaklis Floridoje

Pranas Visvydas

Poetinio Druskininkų rudens keli atgarsiai

... iš Vilniaus

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Lietuva, jos spaudą kasmet sudaroma du bene svarbiausi literatūriniai įvykiai – poezijos pavaršis ir poetas Druskininkų rudenis. Kodėl pasirinkti būtent Druskininkai, o ne kita graži vietovė? Ogi todėl, kad čia seniai gyvena ir kuria trys dabartinės lietuvių poezijos šulės – Vytautas Bložis, Nijolė Miliauskaitė ir Kornelijus Platelis. Pastarojo sumanymu ir iniciatyva prieš kelis metus šiame kurortiniame mieste prasidėjo poezijos rudenys.

Kaip ir kasmet, taip ir šių metų spalio viduryje į Druskininkus susirinko daugiausia jaunosios ir vidurinės kartos, naujų išraiškos formų ieškantys, moderniausi rašantys poetai. Ši kartą netrukus ir literatūrologų, knygų leidybų dalyvavo šiemetinio poezijos rudens rengimo – Lietuvos PEN centro prezidentė Galina Baužytė-Čepinskienė, Tomas Venclova, kiti svečiai iš užjūrio, Lietuvą ir jos poeziją pamėgęs meksikietis poetas Gerardo Beltran, net keli Lenkijos poetai.

Svarbiausia šiemetinio poezinio Druskininkų rudens dalis – diskusija „Intelektualumas literatūroje“. Poetai ir literatūrologai mėgino aptarti, kokios dabartinės lietuvių poezijos kryptys siejasi su intelektualumu, kaip jis reiškiasi poezijoje, koks dabartinio lietuvių poeto įvaizdis.

Jauno poeto Mindaugo Kvietkausko nuomone, mūsų naujosios poezijos procesui trūksta jo vertę implikuojančio akademinio elitiškumo. Jo nebuvimas autorius įvaizdyje veikia ir poezijos teksto supratimą. Tad ir apie poezijos intelektualumą dabar mums tenka kalbėti be šio „aukštojo“ akademiškumo, elitinio intelektualumo akcento. Jie turėtų atgyti tik su nauju adekvačiu šių dienų poeto įvaizdžiu.

Dar keletas diskusijoje pareiškė minčių Kornelijus Platelis: Intelektualumas literatūroje nėra estetinė kategorija, o greičiau tekstuose atsispindinti žmogaus pasaulėjautos ypatybė. Tomas Venclova: Intelektualumas – tai, kas padeda valdyti poetinę funkciją. Sigitas Geda, keldamas išorinio ir giluminio intelektualumo problemą, klausė: „kuriis tikresnis intelektualas – Kazys Binkis ar Adomas Jakštas?“

Klausimų ir minčių buvo išsakta gana daug. Nors tvirtų išvadų neprieita, nors, pasak Sigito Gedos, intelektualumo sąvokos apibrėžimą ir turinį težino vienas Dievas, bet diskusija atvėrė erdvę giliesiems šių klausimų apmąstymams.

Dviejų poetinio rudens gražių, saulelių dienų pakako ne tik

diskusijoms salėse ir kavinėse, bet ir poezijos skaitymams, anoniminio eilėraščių konkursui, *Literatūros ir meno savaitraščio* fotografės Džojos Barysaitės nuotraukų parodai. Be to, leidyklos ir autoriai pristatė per metus išleistas poezijos knygas. Pati naujausia – Algirdo Verbos *Orkestro duobė*.

Knygų leidėjai nusiskundė menkomis finansinėmis leidybos galimybėmis. Rašytojų sąjungos leidykla šiemet išleido tik dešimt poezijos knygų, nes Kultūros ministerija neskyrė nė 40 procentų sutartų pinigų leidybos išlaidoms padengti. Rašytojų sąjungos leidyklos direktorius V. Akelis pripažino, kad vyriausybė, Kultūros ministerija neskiria pakankamo dėmesio lietuvių kultūros pristatymui užsienyje. Jis siūlė steigti valstybinį fondą, kuris fi-

nansiškai remtų lietuvių rašytojų knygų vertimus į kitas kalbas.

Kaip ir kasmet, taip ir šiemet buvo paskelbtas poezinio rudens laureatas su 500 litų Jotvingių premija. Šį kartą Jotvingių premija paskirta ne poetui, bet literatūros kritikui klaipėdiečiui Mariui Jonaičiui, kuris, pasak Vytauto P. Bložės, dabar yra bene vienintelis Lietuvoje, rašantis rimtą, akademišką literatūros kritiką.

Pirmą kartą buvo įteikta vadinamoji Liūto (Levo) premija, skirta mirusio rašytojo Leonido Jacinevičiaus atminimui. Šią premiją pelnė Aidas Marčėnas, literatūrologų nuomone, vienas iš labiausiai poezinio meistriškumo siekiančių poetų. Beje, šią premiją (1,000 Kanados dolerių), kuri laureatus turėtų skatinti atsiskirti taurelės, įsteigė Kanadoje gyvenanti mirusio rašytojo našlė Audronė, sūnus Andrius ir Vilniuje leidžiamas savaitraštis *Šiaurės Atėnai* redakcija.

... iš Čikagos

KORNELIJUS JAZBUTIS

Geltoni, žali ir raudoni lapai kartu su poetais šlėmė per Poetinį Druskininkų rudenį, tradicinę poezijos dieną, šiemet čia vykusias spalio 11-13 dienomis.

Prieš dvejus metus Vilniuje Aidas Marčėnas Rašytojų namuose pakvietė mane važiuoti į Druskininkų rudenines poezijos dienas, bet aš buvau priverstas atsisakyti, kadangi tuo metu jau turėjau išskristi į Čikagą. Šiais metais susitikau Vilniuje vėl fotografę Džoją Barysaitę, kuri kažkurio laiku gyveno ir Čikagoje, ir ji pasiūlė man, kad būtinai aplankyčiau jos foto parodą Druskininkuose, vyksiančią tuo pačiu metu per Poetinį Druskininkų rudenį. Ir nesigailiu, kad neatėjau ir nuvažiauvau. Foto parodą sudarė nuotraukos iš pastarųjų penkerių metų poetinių rudenų.

Pastebiu, kad daug dalyvių iš praėjusių rudenų dalyvauja ir šiais metais, ir nemaža jų sakė, kad šių metų Poetinis Druskininkų rudenis buvo vienas iš įdomiausių ir geriausiai pasisekusių. Žinoma, už tą tenka padėkoti pagrindiniam, o gal net vieninteliam šio įvykio rengėjui – poetui Kornelijui Plateliui, kuris ne vien viską suorganizavo, bet pats irgi skaitė savo eiles ir vertė eiles svečių svetimšalių poetų, kurių buvo iš Varšuvos, o vienas net iš Mexico City atvažiavęs.

Šalia eilių skaitymo buvo ir rimtos diskusijos bei premijų įteikimai. Šiais metais pagrindinė 500 litų Jotvingių premija buvo

įteikta poezijos kritikai, Klaipėdos universiteto literatūros dėstytojai Mariui Jonaičiui. Tai pirmas literatūros kritikas gavęs šią premiją. Paprastai ji skiriama buvusioms poetams. Tarp išėivių poetų Jotvingių premiją yra laimėję 1988 metais Alfonsas Nyka-Niliūnas, 1989 metais Kazys Bradūnas ir 1991 metais Henrikas Nagys. Pirmosios šios premijos 1985 metais laureatas buvo Kornelijus Platelis. Pagal Kornelijų Platelį, ši premija buvo paskirta Mariui Jonaičiui dėl to, kad ypatingą dėmesį reikia kreipti į kritiką, kadangi dažnai kritika rašo patys poetai. Mariui Jonaičiui premija teko už „intelektualinį sąžiningumą“. Poetas Vytautas P. Bložis pasakė, kad Marijus Jonaitis bene vienintelis rašo rimtą akademišką kritiką. Pirmoji „Levo“ Leonido Jacinevičiaus premija atiteko Aidiui Marčėnui, kuri turėtų jam padėti ir toliau kurti ypatingas eiles bei padėti propaguoti blaivybę. Šeštadienio nakties poezijos konkurse, kur skaitė savo eiles visi norintieji, nugalėtoju tapo žinomas prozininkas, o dabar jau poetas Jurgis Kuntėnas. Po nakties konkurso dar ilgai tęsėsi diskusijos ir iki ryto skambėjo „bluzas“ ir lietuviškas tango.

Atidarydamas šių metų Poetinį rudenį, Kornelijus Platelis paprašė dalyvius tylos minute pagerbti šio rudens nesulaukusio, 1991 metais Jotvingių premiją gavusio poeto Henriko Nagio atminimą. Po to ėjo sveikinimo žo-

Naktiniai skaitymai „Aidė“ (viršus) ir „Širdelėje“ (apačioje).

Džojos Barysaitės nuotraukos

džiai – Druskininkų miesto mero Vytauto Janonio ir Lietuvos PEN centro pirmininkės Galinos Baužytės-Čepinskienės. Ji poetams palinkėjo būti didesniais už savo likimą, nebijoti būti šių dienų Sizifais.

Kornelijus Platelis apibūdino šiemetinių diskusijų temą – „Intelektualumas literatūroje“. Ištiesai pacituosiu jo žodį:

Intelektualumas nėra estetinė kategorija, o greičiau tekstuose atsispindinti žmogaus pasaulėjautos ypatybė. Tačiau ar intelektualumas sietinas tik su sąmoninga autoriaus pastanga racionaliai tvarkyti tekstą, ar ji lemia ir intelektualinę funkciją arba yra nusišalę kurti „elitini“ meną, arba apskritai ilgisi labiau reikšmių prisodrintos literatūros. Tačiau kartais autoriai ima sąmoningai maištauti prieš intelektualumą.

Tad šalia eilių skaitymo gan svarbią viso renginio dalį užėmė diskusija apie intelektualumą literatūroje, kurią vadovavo Vytautas Rubavičius, pažymėdamas, kad lietuvių literatūrą daugiausia kūrė intelektualūs žmonės. Kritikas Marijus Jonaitis atkreipė dėmesį į intelektualinę atsakomybę ir intelektualinio vaidmens sumenkėjimą. Kylanti jauna beletristė Renata Šerelytė savo pranešime pabrėžė vyrų jantį neįpareigojantį intelektualizmą, ypač Herkaus Kuntėnos romane *Ir dugnas visados priglaus*, palygindami jį su kitu romanu – Ramūno Kasparavičiaus *Keturis sesučių darželis*. Sigitas Geda pridėjo, kad emocija, gal geriau pasakius aistra, ir ne vien intelektualizmas turėtų irgi būti įtakinga poezijai. Reikia lauzyti nustatytas ribas ir plešti horizontus. Tomas Venclova savo pranešime pasisakė prieš emocijas, o už intelektualizmą kūryboje. Nors kai Vytautas Bložis priminė, kad jam geriausiai iš Venclovos skaitytų eilių patiko eilėraštis apie jo aplankytą savo

deklaruodami priešingą nuostata. Vienais ir kitais atvejais ši teksto sąvokė vertintojų ištarose ir pačių kūrėjų galvose retai įgauna konkretesnį pavaldą. Vieniems intelektualams – tai savokomis išreikšti kokie nors „protinai“, „filosofiniai“ teiginiai, kitiems – teksto semantinių ryšių abstraktumas, miglotumas ar net atsiktinumas, tretiems – formos sąlygojamos teksto daugiaprasmiškumas. Kaip intelektualumas pasireiškia poezijoje, kaip – prozoje, dramaturgijoje, kritikoje, esistikoje? Koks būna apimtinis intelektualumas ir vardan ko apimtinėjama? Ar tai dažniau brandžios, ar besiformuojančios literatūros bruožas? Kokios nuostatos vyrauja šiuolaikinėje mūsų literatūroje? Suprantama, mūsų poezijos kontekstas turėtų būti ne visų laikų pasaulio literatūra, o per pastarąjį laikotarpį pasirodžiusios lietuvių autorių knygos. Nesitikime galutinį atsakymą į visus klausimus, tačiau manome, ši diskusija turėtų išsklaidyti kai kuriuos nepagrįstus įsivaizdavimus.

Druskininkuose: (iš kairės) muzikas Donatas Katkus, poetas Tomas Venclova, knaibininkas Bronys Savakynas, rašytojas Albertas Lomskas ir rašytojas

Džojos Barysaitės nuotrauka

Druskininkuose: (iš kairės) Renata Šerelytė, Kornelijus Jazbutis, Arnas Almonas ir Rimvydas Stankevičius. Kornelijus Jazbutis nuotrauka

jaunystės namą Kaune, kur Venclova poetas nesusivaldė ir parodė truputį emocijos, Venclova nusišypsojo ir netvirtino, kad ten jokios emocijos tam eilėraštyje nebuvo. Tačiau jis sakė, kad ta emocija jame buvo sutramdyta, o jis paprastai rašo tik intelektualiai. Venclova patarė jauniems poetams studijuoti klasikinę kalbą, kaip lotynų ir graikų, skaityti klasiką ir išmokyti versti iš kitų kalbų.

Taip pat visą popietę buvo dar kalbama ir apie knygų leidybą ne vien kūrybą. Dėl ekonominių priežasčių daug knygų lieka neišleisčių, o Kultūros ministerija neužtenkamai kreipia dėmesio į knygą ir leidyklą.

Niekados nesu turėjęs progos per tokį trumpą laiką susitikti tiek daug poetų ir išgirsti juos skaitant tiek savo kūrybos, kaip per šį Poetinį Druskininkų rudenį. Iki šiol aš buvau susipažinęs ir skaitęs tuos žinomus, pripažintus poetas, o čia buvo visokių. Kai kurie iš tų mažiau žinomų man pasirodė įdomesni, žaismingesni ir geriau perteikiantys tą dabartinę lietuvių žmonių nuotaiką ir jos niuansus. Tomas Venclova palygino jų eiles su džiazo muzika, o savo ir kitų nusipelnusių eiles su klasikine muzika. Jis prisipažino, kad jis niekad nesiklauso džiazo, o tik klasikinę muziką, kaip Beethoven, Brahms ir t.t. Savo pagrindinė paskaitoj Tomas Venclova kalbėjo ir apie grafomanus ir buvo sužavėtas Romo Railos, Ukmergės Kultūros Fondo išleista, eilėraščių knyga *Grafo Manija*, kurioje Tomas Venclova niekur nerado grafomanijos. Su Romu Raila man teko susipažinti ir pabendrauti daugiau, nes jis per tas tris dienas buvo mano „room-mate“, kartu dalijomės kambariu ir savo išpuščiais. Mūsų abu pirmą sykį dalyvavome Poetiniame rudenyje, tai turėjome privilegiją būti „outsiders“. Poezija buvo skaitoma net keturiose vietose ir kai kada eilės buvo skaitomos tuo pačiu metu dvieiose vietose, kaip kad penktadienį, spalio 11 dieną, kavinėje „Širdelėje“ ir Druskininkų Kultūros centre. Visus išgirsti buvo beveik neįmanoma. Man irgi buvo leista pasireikšti. Skačiau savo eiles per Džojos Barysaitės fotografijos parodos atidarymą „Vita Brevis“ ir dar kelis kartus kavinėje. Savo eiles skaitiau žemaitiškai, angliškai ir lietuviškai. Daugiausia dalyvių ovacijų sukėlė eilės, skaitytos Nerungos Abrutytės, ir Sigito Parulskio eilėraštis „Jok, Gedimainai, jok“, kuris, kiek žinau, dar nėra išspausdintas. Tomas Venclova taip pat skaitė daug savo eilių ir Vstislavos Šimboros kūrybos vertimą.

Kartu su savo išpuščiais iš šiemetinio Poetinio Druskininkų rudens *Draugo* kultūriniam priedui parinkau pluoštą įdomesnių ir gal ne taip jau per daug žinomų poetų eilėraščių, kurie buvo ar turėjo būti skaitomi Druskininkuose.

Druskininkuose: skatymai prie mados galerijos.

Dėjos Baryanė suotruka

... ir iš pačių Druskininkų

Kęstutis Navakas

„DAINA“ KAMPINIS STALIUKAS

nekviesiu tavęs net valsui – orkestrui pritrūks akordų –
many tuštuma lyg urnoj – klaus: kas neįvyko? –
toliausia sielos norvegija sau prisiplėšus fiordų
čia visad gali paklysti – nesiųk pas mane laivyno

tiok būgnų ir vario – ko gi mano tyla parūpo?
šalia restorano langas – miestas už jo sutilpo
nuddžiūva diena nuo gatvių – vynos nuo tavo lūpų –
ir vakaras dėvi Vilnių vakaras Vilnių tildo

Sigitas Parulskis

ŠALTIS

su motina
kartu su motina

šengiau į požemius
į rūsį raugtų agurkų

statinėj sudrumstusi vandeni
pelėsiais aptėjusi skystį
motina saht

ale šaltas vanduo
šaltas vanduo sakiau aš

ir iš kur šitoks šaltis
toks šaltis kad atima ranką

gal iš tamsos
iš nakties ar iš žemės

iš žemės

po žeme bus šalčiau

MYLĖK, DIEVE

mylėk, Dieve, slyvų kisielių –
ir ne tik, ne tik – ir mano siela

mylėk, Dieve, prie kelio ievą –
ir ne tik, ne tik – ir mano siela

mylėk, Dieve, žmogelių mielą –
ir ne tik, ne tik – ir mano siela

mylėk, Dieve, ir mano burną
Kristaus kūno smirdančią urną –
ir ne tik, ne tik – ir mane durną

Renata Šerelytė

IŠTRAUKA IŠ „ŠIENO PABIRŲ“

***

Kas iš to, kad
šylykai švyti,
kad pamėkliškas baltumas
matos pro galinį langą
lyg ant virvės palei pelkę
būtų padžiauta šarytė, –

juodas šaltas kiecio krūmas.

***

lyg ir epitafija,
nors dar nenumiriau –
„mylėk mane, tarsi būčiau kažkam
mesta lyg sintetinio šilko suknelė
tik mirksniui vienam
lyg mirtis amžinam
paskui ji išeis iš mados
„qui charme“, „krasota“ – ne,
tebus tai tik „grožis“
pavirsim pailsusiom rožėm“.

Gintaras Patackas

NAKTINIS TANGO

Nakties rožynas. Tyliai krebžda pelės.
Sena knyga. Nabokovo šuva.
Aštriai po tamsą vaikštinėja peilis,
Virš Kauno susigūžia Lietuva.

Isiklausyk kalbėjimo mėnulio,
Ilipki į viršūnę obelies.
Pradėki nuo gimimo. Būk už nulio.
Žemiau už daigą kylančios žolės.

Naktis yra didžiulis vandenynas,
Tamsi dėbė be durų ir akių.
Ir groja tango tavo pianinas,
Kurio, garsų liūliuojamas, plaukiu.

Neringa Arbutytė

JEI BŪČIAU PAMIŠUSI?

jei tikėjai kadaisė nuoširdžiai bepročiais...
vienas jų kartoj – aš tave myliu
lyg būčiau mylima per mažai buvus

pusę gyvenimo noriu skaityti Hölderliną
(kartą ištarusi myliu
nesakysiu ir nepamiršiu)

„...ilgai savo pilve jaučiu tavo juoką“
tuo galvoju (keistai pagalvoju beprotiškai)

būsiu nei leninas, nei bona partis
nei visos Rusijos ir Lietuvos karalius
Romualdas Pirmasis.

nebūsiu nei Hölderlinas, kurį aš taip myliu
gal mergytė kokio kartojanti mamai „aš tave
myliu, mamyte...“

(o motina
žiūri l. išsigandus ir
bijo)

Arnas Ališauskas

LAIKRODŽIO PERSUKIMAS

Mylėjosi žmonės galvijai drugiai
O aš negalėjau pabėgti nuo minties
Šią naktį mane karūnuos neregiai
Ateikit visi patitūrėti mirties

VAIKŲ ŽAIDIMAI

Nubyrėjęs chrisantemos žiedas
Padegta Jeruzalės avidė
Rauda raudą močia išsiskėtus
Pele pele pas ką žiedas žydi

Pele pele kas pasėjo sniegą
Pele pele kas iš smėlio auga
O iš sniego neišauga nieko
Ir iš smėlio nieko neišauga

Tik baltučiai žiedlapiai nubyra
Kur avidės kažkada stovėta
Kol jaunuolis ūgteli į vyrą
Kol atranda šiemenį poetą

Bet vėlu pradėt auginti duoną
Ir vėlu pradėti kasti sniegą
Žydi miestas pusspalvė raudona.
O iš miesto pilkos pelės bėga

Romas Raila

***

Yra dabar miglotas rytas,
platybė –
į visas puses.
Yra žvaigždė
langan įkritus,
pritrenkusi kelias muses.

Yra dabar miškai ir plentai,
pamėlynavę nuo vėsos.
Yra gyvenimas,
gyventas
gal tik dėl duonos, dėl mėsos.

Yra dabar pakirdęs miestas.
Yra, nors tu jo nematai.
Yra gelsva delfia –
skanėstas,
padangėj nykstantis lėtai.

Yra dabar balandis,
baltas
kaip lapas, kuriame rašai.
Yra dabar ir kaulai baltų.
Yra, nors tu juos užmiršai.

Yra ir varna –
kaip tikrovė –
apipešiota, negraži.
Yra beždžionžmogiai prie lovia.
Yra katė.
Yra eky.

Yra prasmė,
didžiulė baisiai
ir ne eilėraščiui skirta.
Yra knyga –
sudžiūvęs vaisius.
Ir nokstantis –
tava kakta.

1991.V

LIETUVIAI

Kai jie sukūrė pasaką,
baltame knygos lape
pasaulis išvydo
tris šimtus
juodų eilučių
ir auksinę
šaltio karūną.

Kai jie sukūrė dainą,
baltame knygos lape
pasaulis išvydo
tris dešimtis
mėlynų eilučių
ir šalią
rūtų vainiką.

Kai jie sukūrė epą,
baltame knygos lape
pasaulis išvydo
į halną tebantį
gyvo kraujo upelį.

1991

Rimvydas Stankevičius

PASKUTINIS „NACHT CAFE“ CIKLO EILĖRAŠTIS

Ramui

Stovėsi išmestas lauk į rytą
permerktas vyno
niūniuodamas eilinę rapodiją
stebėsis šitiek daug aprasojusių langų
šitiek daug Šventos Onos bažnyčių
kokia galybė nuorūkų
smilkstančių tarp tavo pirštų
o nei vieno strazdo pilno nakties
ir nei vienos moters
kuria bent akimirksni apsiriktęs galėtum
pavadinti savo mama

Kornelijus Jazbutis

ČEČENIJOJ BROLIS

Aš norėčiau pagauti tą sakalą klajūną
Aš norėčiau sugrąžinti savo broli
Kuris išėjo ir negrižo
Ir jo arti laukai užaugo piktžolėm.

Šventieji paveikluose laukė brolio
Prisiminė jie, kaip tas išbadė keliem jų
akis

Ant seno namo stogo pavasari gandrai
sugrįždavo į savo lizdą
Bet mano brolis ne.

Nauji laikai atėjo ir praėjo
Nauji greitkeliai suardė gamtą čia
Toli Čėčėnijoje mano brolis guli
Bet sugrįžę gandrai to nepasakys.

***

Išgirdo Kukutis
Gegutę kukuojant
Kukū

Pajuto Kukutis
Gegutę sakant
Kad jis yra kukū

Išėjo Kukutis
Pasiteirauti žmonių
Ar jis yr kukū

Išėjęs pasiteirauti
Neišdriso paklausti
Ar jis yr kukū

Todėl grįžęs Kukutis
Mislijo Kukutis
Ar jis iš tikrųjų yra kukū

Pamislijęs Kukutis, pagalvojo
Gal jis yr, o gal
Ir nēr kukū

EILĖRAŠTIS, RAŠYTAS NAKTINEI PROGRAMAI DRUSKININKUOSE

Išgėrus kelis lašus degtinės
Žymaus poeto žmona sako man:

KORNELIJAU,
Nupirki man Mercedesą
Ir mudu važiuosim
Į AMERIKĄ

TU MAN PATINKI
Ar aplankysi
mane, jei mane
uždarys
į durnių namus?
LIETUVA KEIČIASI
Čia pilna Mercedesų
Ir ne tiek daug Volgų
O durnių
durnių namuose
o gal ir kitur
pilna
KORNELIJU
beliko
tik Platelis ir aš.

Žemaitės „Trys mylimos“ Saint Petersburg'e

DALILA MACKIALIENĖ

„Jau saulelė vel atkrodama budino svieta“. Su šiais Doneičio žodžiais buvo pradėta artistų ir jų gerbėjų pospektaklinė vakariena. Ši „saulelė“, tai Los Angeles Dramos sambūris, nors jis atskrido iš vakarų, ir šia niūria rudens diena nušvietė kitokios šviesos trupinėlį, išbudino, iš puotomis perpildyto gyvenimo, mielus tautiečius. Jie užpildė didesnę pusę klubo salės ir smalsumo pilnomis akimis sekė kiekvieną uždangos krustelėjimą, bijodami prarasti tą pirmą išpuolį, kuris pamatomas uždangai slenkant į šonus. Bet vietoje atsiveriančios uždangos pasigirdo kaimo vyrų liaudies dainų pynė (kuri galėjo „ataidėti“ kiek iš toliau, ne visai čia po langą). Jiems, kaip akompanimentas, pritarė gaidžių giedojimas, karvių bliovimas, dar vištų kukakavimas, žiogu „skripkavimas“ ir kitoki auktančio ryto garsai. Jie sudarė tikrą saulelės nuotaiką. Šiai „simfonijai“ besibaigiant, pamazū akleidesi uždanga ir žiūrovų kaklai vis daugiau tiesiasi į priekį, galvos kraipėsi į šonus, kad geriau pamatytų, kas gi ten už tos uždangos.

Paalaptėmis grįžo iš vakarukų dvi „mylimosios“, kai trečia „mylimoji“, jų mamatė, dar saldziai miegojo. Toliau ir komedijos tęsinį jungėsi ir kiti „svieto atbudintojai“, tai Ramunė Vitkienė — mamatė, jau daug metų naujaujanti. Jos dvi dukros: vyresnioji — Petronėlės vaidmenyje — Veronika Raguakienė ir jaunesnioji — Domicelės — vaidmenyje — Marytė Kabitaitė. Abi jau subrendusios merginos ir iekščiančios kavalierių ateities gyvenimui.

Toliau visoje savo pokštais perpildytoje rolyje nuakaidino sceną samdinyš Liudvikas — tai Amanas Raguaskas, kuris ir pynė visą voratinklį, grėsmingai kabant ant visos sienos, kad juo apnarpliotų visas tris moteriškes: motina ir jos subrendusias jos dukteris. Planuodamas pradėti gyvenimą su mylima Berbele, jis viliojo iš šių trijų pinigų. Viliojo gudradamas, meluodamas, rankes bučiuodamas, šuniku lodamas ir baleta šokdamas.

Visą šitą būrį, kaip višta ančiukus apgaubęs laikė Liudviko konkurentas, turtingas senbernis Kozaris. Jis prie moterų artėjo atsargiai, nesistengdamas žavėti ar meilę žadėti. Tik, lyg ir netyčia, labai santūriai stengėsi parodyti, kad jo turimas niekas neprilygsta. Visos „trys mylimosios“ norėjo jo turto, tačiau visos norėjo ir Liudviko jaunystės, jo meilės, jo linknumo. O šis nerėsi iš kailio, kad tik pavyktų apsukti tris moteriškas galveles ir išviloti kuo daugiau pinigų.

Motina savo vaidmenyje daugiau panašėjo į klebonijos semininkę: balta apykaklė, balta prijuostė. Labai drąsi, savimi pasitikinti, pasiruosiusi net dukteris nustumti, kad tik jaunas vyras tekėtų jai. Abi dukrėlės, gerokai rafinuotos, nekasdieniškos (žvelgiant iš šimto ar daugiau metų perspektyvos), slapstė savo meilę viena nuo kitos ir nuo motinos, tikėdamos, kad tik ji pati viena telpa Liudviko širdy ir gleby. O šiai sugebėjo ir apie meilę kalbėti, ir gudriai meluoti, ir rankelę pačiuoti, meiliai į akis pažvelgti. Mergelės, jasmuo perkeliamas suglumintos, krapštė stauptus rublelius ir spaudė Liudviko delnan.

Liudvikas iš to džiaugsmo sukosi priurtais, darė dvejų pėdų aukštumo šuolius, strimagalviais vertėsi. Atrodė, kad jis yra baleta ir akrobatikos mokyklų mokinys. Pagal komedijos turinį jis buvo tik samdinyš ūkyje, tad gal per didelis susiravimas nelabai ir buvo reikalingas. Tai padarė jį mieščionišką, nes gudrumas ir apukrumas jo charakteryje ne-

„Trys mylimos“ spektaklyje: Juozas Raibys (Kozaris) ir Marytė Kabitaitė (Domicelė).

labai derinosi su samdinio charakteriu. Tačiau, kaip publikos palinksmintojas, jis buvo nepakeičiamas, nors tas netilpo į „Trijų mylimųjų“ kontekstą. Jis inėse komedijon linksmojo elemento ir mūsų labai santūri publika karkartėmis pro vieną dantį nusisūpsodavo. Tokie jau mes esame!

Jauniausia dukra Domicelės vaidmeny buvo žavi savo jaunyste, širdį glostančiu šypsneliu, tai nubraukiama asarėle. Ji taip aparaizė, lyg to voratinklio siūlais, senberni Kozeri, kad šis apsvaigė meile, pasidarė saldnesnis už saldumą. Nepaisant motinos pastangų pirmą ištekinti vyresniąją Petronėlę, Domicelės nuolat lankstomas liemenėlis prirakino jo širdį ir žvilgsnį prie jauniausios. Kozaris, savo santūrumu ir ramumu, iki galo išlaikytų charakterio pastovumu buvo tikras to laikotarpio turtingo ūkininko tipas.

Šios komedijos režisierius ir scenovaidžio kūrėjas Petras Maželis labai nekasdieniškaai sukonstravo trobą su pakrypusiu langu ir ant visos sienos pakibusiu didžiuliu voratinkliu, kurio prasme kiekvienas interpretavo kitaip. Vieni piktinosi, kad troboje sėdi trys moterys, o troba pilna apkbibusiu voratinklų. Kitiems atrodė, kad senbernio turtai visais moteris įviliojo ir jo tinklus, ir dabar jis gali pasirinkti, kurią tik nori. Dar kiti samprotavo, kad langas liko sukreivintas nuo kadaise buvusio žemės drebinimo. Visada būna įvairių nuomonių ir pasiginčijimų. (Čia tik nugarstos pastabos ir parašytos tik dėl juoko.)

Petras Maželis visada pasireiškė išradingumu, tiek kuriant scenovaidį, tiek idiegiant personažams dramaturgo įvestą savitą charakterį, kuris gal ir nelengvai įsisavinamas, nes ne turint dramos studijos mokslo aktorius priverstas vaidinti, apsimesti, kad jo personažo vaizdavimas yra nuosirdus ir tikras. Tai yra tik veidmainystė, nes įgyventi ir išgyventi dramaturgo duotą charakterį jis dar nepajėgia.

Tačiau visi stengėsi ir atliko roles, gal daugiau pagal savąjį aš, ir tie vaidmenys buvo natūraliausiai, kaip Petronėlės — kuklios kaimo merginos ir Kozerio, kuris buvo daugiau jis pats. Jojo „aš“ gyvenime labai atitiko Kozerio vaidmenį šioje komedijoje, tad ir rolės atlikime. Visus sudėjus į vieną krūvą buvo nuostabi puokštė, tik ne gėlių, bet vyrų ir moterų, kurie darniai vedė šį komišką spektaklį iki atomazgos. Jiems teatras ir scena yra kaip atgaivos šaltinis, iš kurio jie semiasi dvasinės stiprybės.

Su „Trijų mylimųjų“ komedijos pastatymu buvo pažymėta Žemaitės 150 metų gimimo sukaktis. Čia buvo kiek nutolta nuo tikroviško ano mato gyvenimo. Kaip komedija, žiūrovo pasigardžiavimui, buvo šimtu procentu pavykusi, tačiau, kaip buitinis veikalas gerokai nutolo nuo realybės, egzistavusios tolimoje,

daugiau negu šimto metu, praerityje.

Nuotaiką neigiamai veikė per didelės dekoracijos, užgožusios scenos dalį. Iš storų, randuotų rastų surėsta troba su pakrypusiu langu (kodėl pakrypusiu) daugiau priminė kunigaikštienių menes, negu valstiečio trobą. Šiai pilnai pokštų komedijai norėtusi lengvesnio stiliaus ano laikotarpio tiesių rastų trobos, gal net kalkėmis padalytos, su vienu kitu šventojų paveikslu ant sienos ar kryželiu prie lovos. Juk tai mūsų praeitis. Dar norėtusi kokios piliarozės už langą, die-medžio ar kito matomo krūmelio ar medelio tolimoje distancijoje. Čia norima atkurti lietuvišką kaimą su vištomis, gaidžiais ir tolimoje ataidantia vyrų daina, lydima armonikos muzikos. Tai būtų suklepę prisiminimus žemaičių žemės, „kurioj užaugom mes basi“. Taip pat naudoti baldai geriau tiktų vaikų kambariui turtingųjų namuose. Juos nu-

stelbė sunkios ir niūrios sienos. Jie paliko, kaip išmėtyti žaislai. Buvo labai gražiai padaryti, mediniai išpaustytais meginiais papuošti, bet čia reikėjo kitokios ūkininko trobos butaforijos.

Baldus, pagal režisieriaus planą padirbino Saulius Bagdonas. Rūbai, kaip ir visuose pastatymuose, sukurti Emos Dovydatienės. Garso įrašai — Pauliaus Jasikuono.

Labai esame dėkingi Los Angeles Dramos sambūriui už atvežtą mums šį šviesos spindulėlį, nors ir labai neilga. Linkėtina, kad ir daugiau lietuviškų telkinių pasiryžtų pasikviesti šį, vos šešių žmonių, kolektyvą, kuris atneš ir juoko, ir meilės, ir pinigų. Nuoširdžiai linkime visam sambūriui dar ilgai ir taip sėkmingai gyvuoti, kaip iki šiol. Labai gaila, kad Dramos sambūris remia tik pavieniai mecenatai ir patys Sambūrio darbuotojai. Padedą jiems iš visos širdies.

iškilmingame minėjime. Deja, jo tėvo mirtis to neleido įvykdyti, nes turėjo grįžti į Lietuvą. Prisimenu ir tą faktą, kad minėjimo išvakarėse buvo ruošiamas Lietuvos generalinio konsulato Čikagoje 70 metų sukakties priėmimas. Kai buvo paskelbta, jog čia dalyvaus mūsų ambasadorius, priėmėme atsisakę dalyvauti keliolika asmenų ir atsiprašinėjo, jog asmeniškai prieš mane jie nieko neturi, bet „kaip matai, negalim...“ O jei perversim to laiko mūsų spaudos puslapius, tai jie nedaug skyrėsi savo tonu ir savo pasisakymais nuo ano mato spaudos, kai į Vašingtoną atvyko naujasis ambasadorius. Taigi, kiek skirtingi ir kiek panašūs esame šiandien?

Dar vienas pavyzdys, rodąs praetis ir dabarties panašumą. Tuojau po atvykimo į JAV Kazys Bizauskas 1924 m. vasario 16 d. praga atvyko į Čikagą, nes čia vasario 16 d., šeštadienį, buvo ruošiamas iškilmingas Lietuvos nepriklausomybės paminėjimas ir Lietuvos konsulato Čikagoje atidarymas. Tačiau sekančią dieną, sekmadienį, Amerikos Lietuvių Tautinė Sandara ruošė iškilmingą „Nepriklausomybės puotą“. Argi tas neprimena ir dabartinius minėjimus Čikagoje ir kai kuriose kitose vietovėse, kai nepajėgime sutam tikru rezervu.

Nors ir sunkiai, bet laiko tėkmėje Kazys Bizauskas savo dženelmenišku ir noru bendrauti su kiekvienu lietuviu, rado didelį pritarimą ir įsigijo visuomenės pasitikėjimą. Ar nekeista, kad iš šandien dabartinis mūsų ambasadorius Vašingtone dr. Alfonsas Eidintas jau laimė priimamas ir sutinkamas lietuvių visuomenės, ko tikrai nebuvo jo atvykimo pradžioje prieš trejus metus? Ir dabar vis prisimena, kokios įtampos ir kokios srovės jautėsi, kai 1994 m. vasario 16 d. praga Lemonte LB apylinkė pakvietė jį kalbėti

mešni jį atvyko su tam tikra ūkine misija į JAV. Jis keliavo kaip oficialus Lietuvos užsienio reikalų ministerijos pareigūnas su diplomatinio pasu. Savo metu Kazys Bizauskas buvo pranešęs užsienio reikalų ministerijai JAV Valstybės Departamento pagedavimą, kad pasiuntinybė iš kalno painformuotų Departamento apie kiekvieną asmenį, vykstantį su diplomatinio pasu Amerikon. Bet apie Mato Viniko atvykimą Kazys Bizauskas jokiu žiniu iš ministerijos nebuvo gavęs. Sužinojo jis apie tai tik iš Amerikos lietuvių laikraščių... Tad savo pranešime užsienio reikalų ministerijai Valdemarui Čarnekiui Kazys Bizauskas ir rašo: „Susidarė daugiau nei keisto padėtis. Mane pasiekė gandai, kad p. Vinikas kartais sakosi esąs ekonominis referentas užsienio reikalų ministerijoje, kartais sakosi esąs prekybos atašė prie pasiuntinybės Amerikoje (taip pranešė ELTA ir Lietuvos laikraščiai), kartais apie savo padėtį užsienio reikalų ministerijoje visai neaiškiai tepasako. Pasiuntinybė gi, neturėdama pranešimo iš ministerijos ir nemačiusi jo paso, nei jo igaliojimų nieko nežino ir net negalėtų suteikti informaciją dėl p. Viniko einamos tarnybos, jei kas tų informacijų teirautųsi. Turbūt, nėra kitos valstybės pasaulyje, kur būtų tokia padėtis: žmogus atvyksta diplomatinio pasu, sako si turis valdžios misiją, gali visai ignoruoti pasiuntinybę, nepalikyti su ja kontakto, tegalima pas mus“.

O visgi, pone Bizauskai, yra kita valstybė pasaulyje — tai dabartinė Lietuva. Yra buvę atsitikimų, kai mūsų valdžios žmonės, net ir prezidentinio patarėjo rango, varstė Valstybės Departamento ir kitų valdžios įstaigų duris Vašingtone, o mūsų ambasada apie tai nieko nežinojo. Čikagoje jau lankėsi visa eilė Aukščiausios Tarybos ir seimo narių, vyriausybės atstovų. Per tą visą laiką Čikagos konsulate apsilankė tik trys seimo nariai. Buvo ir tokių atvejų, kai amerikiečių įstaigos ir spauda ieškojo atvykusių valdžios asmenų ir prašė informacijos, o

mes net nežinojome, kad jie yra Čikagoje. Taigi, kiek skirtingi ir panašūs esame šiandien? Dabartinė sunki ekonominė padėtis Lietuvoje jaučiama ir mūsų atstovybėse bei konsulatuose. Jie dažnai išgyvena didelių finansinių nedateklis. Bet ir ano mato sąlygos nebuvo lengvesnės. Nuo 1924 m. pradžios vyresniešioms atstovybės pareigūnams Vašingtone buvo žymiai sumažintos algos. Jokių svaresnių paaikškinimų tam suvažinimui vyriausybė nenurodė. Todėl Kazijui Bizauskui ir visai šeimai pragyvenimas nebuvo lengvas. Kadangi kitos atstovybės, atrodė, buvo geriau aprūpintos, tai buvo įspūdis, jog ši atstovybė vyriausybės yra traktuojama skirtingai. „Tenka girdėti“, rašo Kazys Bizauskas užsienio reikalų ministerijai, „kad kitos pasiuntinybės Europoje randa būdų gauti iš ministerijos kreditų nusipirkti brangiems automobiliams, tuo tarpu Vašingtone, kur kas ketvirtas gyventojas turi automobilį ir kur Lietuvos pasiuntinybė tarnas negras atvyksta į darbą su savo automobiliuku, pasiuntinybė net nedrįsta užsiminti ministerijai apie automobilį nors per pusę pigesni, nei kaip kad Europoje perkama. Iš tų keletos faktų aišku aiškiausia, kad Lietuvos pasiuntinybė Vašingtone reikia skaityti užsienio reikalų ministerijos podukra ir i dirbančių psichologiją negali neatsakyti toks nelygus traktavimas“.

Šiandien irgi tenka girdėti nusiskundimų iš kai kurių atstovybių bei konsulatų apie sunkią finansinę padėtį. New Yorko generalinis konsulas nusiskundė, kad nors yra keturi žmonės konsulate, jie neturi sekretorės. Kitos atstovybės turi nuolat priminti ministerijai, kad perverstų reikiamus pinigus jų sąskaitom. Apie Čikagos konsulatą nekalbėsim, nes jo padėtis visuomenėje yra žinoma. Taigi, kiek skirtingi ir kiek panašūs esame šiandien?

Iš to norėtumė padaryti keletą išvadų: 1. Praeitis ir dabartis nors ir labai skiriasi, bet ir turi ir daug panašumų.

Radijo valandėlei „Leiskit į tėvynę“ — 20 metų

Šių metų spalio 20 d. sekmadienio rytą Hot Springs apylinkės radijo valandėlė „Leiskit į tėvynę“ šventė 20 metų sukaktį. Valandėlės vedėja — Salomėja Šmaizienė. Anglų kalba tekstus įkalba ir padeda įrašyme jos dukros ir žentai: Vida ir John Ford, Rasa ir Tom Myers.

Salomėja Šmaizienė, „Leiskit į tėvynę“ radijo valandėlės Hot Springs, Arkansas, vedėja.

Sekmadienio programoje Salomėja jautriai prisiminė savo vyrą Petrą, (kuris buvo vienas iš steigėjų) Vytauto Mačernio eilėmis „Laiškas mirusiam draugui“.

Šv. Mykolo koplyčioje buvo aukojamos šv. Mišios už radijo valandėlės rėmėjus. Kun. Andrius Dufault sveikino Salomėją ir prašė melstis už tolimesnį jos darbą.

Po pamaldų rinkomės į mokyklos salę. Dalyvaavo arti 75 asmenys. Minėjimą pradėjo radijo valandėlės vedėja Salomėja Šmaizienė, pasveikindama visus ir supažindindama su svečiais.

Radijo valandėlė ir jos vadovė chorelio vieneto vardu sveikino Regina Sabaliūnienė ir LB skyriaus vardu — pirmininkas Stepas Ingaunius.

Programą atlikti turėjusiam Algimantui Barniškiui sunegalavus ir iš Čikagos negalėjusiam atvykti, susirūpinusi Salomėja, per labai trumpą laiką nieko nesuradus, skambino man, prašydamas kaip nors suruošti kuklią programą. Ir pasiruošė: Algis ir Marija Dumbriai padainavo „Rožių tangą“. Napoleonas ir Regina Sabaliūnai — liaudies dainą „Eisim mudu abudu“. Marija Dumbrie-

nė ir Regina Sabaliūnienė — „Žibuoklių“ dainą. Dumbriai ir Sabaliūnai — kvartetą „Pasvarstyk, antela“. Abu Sabaliūnai: „Kur bakūžė samanota“ ir abu Dumbriai: „dainų popurį“. Paskui visas chorolis padainavo „Tai gražiai, gražiai mane augino“ ir specialiai Salomėjai sukurtus kupletus. Chore dalyvaavo: J. Miežinskas, P. Radis, F. Dimgailienė, M. Willas, A.M. Dumbriai ir R.N. Sabaliūnai. Esame laimingi, kad turime iš Lietuvos atvykusių muzikę akompaniatorę Sofiją Kriščiukaitienę, kuri įsijungė į mūsų tarpą. Bendrai visi sugiedojome Salomėjai „Ilgiausių metų“. Dukros ir dukraitės Salomėjai įteikė dvidešimt rožių; choro vieneto vardu

buvo išteiktas sveikinimas su Sofijos Kriščiukaitienės menišku aplanku. O Salomėja dėkojo visiems ir iškėlė gėlių puokštę Sofijai Kriščiukaitienei. Paskui vyko vaišės. Nepaisant nesėkmių (dėl nevykusios Barniškių programos) visų nuotaika buvo pakili ir iš širdies galėjome dainuoti: „Mano atlejo šiandien šventė“. O šventė ir džiaugtis buvo dėl ko. Kas sekmadienį iš ryto Salomėja mus pasveikina su „Malonūs radijo klausytojai“... „Leiskit į tėvynę“ radijo programą klausosi ir kitataučiai. Jiems patinka mūsų liaudies dainos ir muzika. Salomėja — gera deklamatorė, kruopščiai, įdomiai ir tiksliai paruošia ir pritaiko tai dienai programą. Ji rūpestingai prisimena visus minėjimus, tautos didvyrius, kultūrininkus, visas šventes ir šventuosius ir mus mirtinguosius, — kiekvieną pasveikina vardu, gimtadienio ar kita progą. Prisimena ir pagerbia mirusiuosius. Perduoda vėliausias žinias iš Lietuvos. Turi puikų muzikinį skonį, parenka gerą muziką ir vis girdime naujas dainas. „Kas suskaičiuos jos įdėtą darbą, laiką, mintis ir pasiaukojimą? Ji tą darbą be pertraukos vykdo 20 metų! Jos dėka kas sekmadienį Hot Springs kloniais ir kalneliais skrieja lietuviškas žodis ir daina ir mūsų pastogas. Visi įvertindami jos darbą, sveikiname Salomėją ir jos šeimą, šia neeilinę 20 metų jubiliejaus progą, linkėdami sveikatos, jėgų ir ištvėrmės dar ilgus metus tęsti tą taip reikšmingą kultūrinį darbą.

Regina Sabaliūnienė

Kazys Bizauskas

(Atkelta iš 1 psl.)

dum, buvo čionai daug bityliu, bet pirmesnis atstovas jas pavertė į širšes. Taip, laikas turės daug parodyti“.

Naujasis Lietuvos atstovas su žmona ir dviem dukrelėmis į New Yorką atplaukė 1923 m. gruodžio 6 d. Po kelių dienų jam buvo suruošta priėmimo ir pagerbimo vakariena, kurioje dalyvavo daugiausia katalikiško sparno atstovai. Apie šį priėmimą Kazys Bizauskas savo pranešime užsienio reikalų ministerijai rašė: „Nežinau dar visos priėmimo ruošimo eigos, tačiau, kiek teko matyti, priėmimui vadovavo katalikiškoji srovė; tautininkai laikėsi neutraliai... Kai kurios prakalbos, ypač Amerikos Lietuvių Kunigų Susivienijimo pirmininko kun. Matulaičio, vietomis buvo šurkštokos kitų srovių linkon“.

Kazys Bizauskas nuo pat pradžios stengėsi eiti pas visus, nedarydamas jokio skirtumo ir nesiskirstydamas žmones pagal sroves ar įsitikinimus, visur pabrėžė, kad „nebusias nei krikščionis demokratas, nei kleikalas, bet Lietuvos valstybės atstovas“. Tas iš pradžių nelabai patiko katalikiškajam sparnui, o ir kitų srovių buvo priimtas su tam tikru rezervu.

Nors ir sunkiai, bet laiko tėkmėje Kazys Bizauskas savo dženelmenišku ir noru bendrauti su kiekvienu lietuviu, rado didelį pritarimą ir įsigijo visuomenės pasitikėjimą. Ar nekeista, kad iš šandien dabartinis mūsų ambasadorius Vašingtone dr. Alfonsas Eidintas jau laimė priimamas ir sutinkamas lietuvių visuomenės, ko tikrai nebuvo jo atvykimo pradžioje prieš trejus metus? Ir dabar vis prisimena, kokios įtampos ir kokios srovės jautėsi, kai 1994 m. vasario 16 d. praga Lemonte LB apylinkė pakvietė jį kalbėti

2. Santykiuodami su Lietuva per daug pabrėžiame tarp mūsų esamus skirtumus, ir per mažai pastebime panašumus.

3. Ne visų problemų priežastimi yra mūsų tauta ir valstybė ištikusiai tragedija, nes matome, kad kai kurie reiškiniai buvo ir praetityje ir neturi nieko bendro su okupacija.

4. Yra pavojus viską subendrinti, o reikėtų stengtis į kiekvieną situaciją ir kiekvieną įvykį pažūrėti iš arčiau, su jais konkrečiai detaliau susipažinti ir tik tuomet daryti atitinkamus išvadas.

5. Vadovaujantis tik nugirstomis kalbomis ar nepagrįstais bei nepatikimais faktais, galima priėti prie klaidingų sprendimų ir išvadų ir tuo pačiu apspunkinti abipusius santykius.

Užsklendžiant šį pokalbį, norėtusi atkreipti jūsų dėmesį dar į vieną faktą. Mūsų diplomatei tarnybai atiteinantią jai davusi dvi labai ryškias asmenybes: Kazį Bizauską ir dr. Stasi Bašką. Idomu tai, kad Kazio Bizausko biografija parašė dr. Pranas Zundė, pata, beroda, nebedamas atiteininku. Ir čia kažkaip lyg peršasi mintis, kad atiteininkai, visuomet deklamuodami visuomeniškumo principą, dažnai pamiršta ir nevertina tų savo šeimos narių, kurie, vadovaudamiesi tuo principu, dirba platesni visuomenini darbu už atiteininkų organizacijos ribų. Kartais susidaro vaizdas, kad platesni visuomeniniai darbai už atiteininkų organizacijos ribų, kaip kitos organizacijos bei ideologinės grupės daug labiau vertina ir supranta savo idėjos draugus, dirbančius bendrą visuomeninį darbą. Idomu, ar tuo atžvilgiu esame panašūs ar skirtingi nuo ano mato atiteininkų?

Šia progą noriu išreikšti gilia padėką dr. Pranui Zundė, kuris ryžosi įamžinti visno iškilmingą pirmą nepriklausomos Lietuvos laikotarpio valstybininkų bei diplomatų gyvenimą ir sudarė sąlygas mums visiems, tiek čia, tiek Lietuvoje, plačiau susipažinti su mūsų idėjos brolio Kazio Bizausko asmenybe, jo pasiaukojimu ir darbu Lietuvos labui bei jo ištikinybe savo idealams.